

УДК 327(4)»20»:355.01

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2025.61.31>

АРХІТЕКТУРА БЕЗПЕКИ ЄВРОПИ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН У XXI СТОЛІТТІ

Ольга Виговська

*ННІ «Академія вчителства»,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кафедра міжнародних відносин
вул. Костьольна, 4, 01001, м. Київ, Україна*

Ця стаття аналізує трансформацію архітектури безпеки в системі міжнародних відносин у світлі повномасштабної агресії Росії проти України у 2022 році, яка стала не лише збройним викликом, а й каталізатором докорінних змін у стратегічному мисленні держав, регіональних союзів та міжнародних організацій. На основі аналітичного дослідження Європейської парламентської дослідницької служби (EPRS) розглядається еволюція ключових інституцій європейської безпеки: НАТО, ОБСЄ та Європейського Союзу, а також національні політики окремих країн, зокрема Німеччини, Франції та Великої Британії, у контексті формування нової конфігурації безпеки в Європі. Особливу увагу приділено п'яти сценаріям можливого розвитку європейської безпекової архітектури до 2035–2050 років: від антагоністичної моделі постійного протистояння до варіанта стратегічної автономії (European Defence Union), фрагментованої безпеки (Patchwork) та довгострокової моделі кооперативного співіснування.

У статті здійснено концептуальний аналіз ролі Європейського Союзу, Німеччини та Сполучених Штатів у трансформації трансатлантичної моделі безпеки, з акцентом на питанні стратегічної автономії та відповідальності ЄС за власну обороноздатність. Застосовано низку теоретичних підходів: неореалізм, конструктивізм, теорію складної взаємозалежності та постструктуралізм для комплексного пояснення нових трендів у сфері безпеки. У результаті зроблено висновок, що крах постбіполярного ліберального порядку спричинив зсув від інтеграційних моделей безпеки до парадигм стримування, адаптації та автономізації. У цьому контексті Європа постає перед цивілізаційним викликом: вона або набуде геостратегічної суб'єктності, або ризикує опинитися на периферії нового глобального порядку сил.

Ключові слова: архітектура безпеки, система міжнародних відносин, повномасштабне вторгнення, стратегічна автономія, НАТО, ЄС, трансформація, сценарний аналіз.

Постановка проблеми. Повномасштабна війна Росії проти України, розв'язана 24 лютого 2022 року, стала не лише прямою військовою агресією, а й глибинним викликом дійсній архітектурі європейської безпеки, сформованій після закінчення Холодної війни. Цей конфлікт яскраво продемонстрував, що російська стратегія спрямована на радикальне ревізійністське перегрупування сфер впливу, щоб змінити не лише територіальні кордони, а й саму структуру міжнародної системи, прагнучи поставити свою вагому альтернативу США і Китаю.

Загроза падінню державного суверенітету України фактично стало тестом на ефективність інститутів ліберального світопорядку, міжнародного права, Організації Об'єднаних Націй, ОБСЄ та багатосторонньої структури дипломатії. Війна показала, що ці інституції не здатні ефективно стримувати агресора, якщо він діє всупереч установленим нормам, застосування сили без ООН-підтвердження є яскравим прикладом цього.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У науковому дослідженні «Russia's war against Ukraine and the transformation of the Euro-Atlantic Security Architecture» (2023) підкреслюється, що вторгнення порушило сам фундамент євроатлантичної безпеки, викликавши спільне усвідомлення необхідності радикального переосмислення організації безпеки в Європі [8, с. 305–307].

З іншого боку, наукові праці, як-от «Erosions, Ruptures, and the Ending of International Orders: Putin's Invasion of Ukraine in Historical Perspective» (2022), демонструють, що інтервенція розгорнула глибоку кризу ліберального порядку, ставлячи під сумнів принципи невтручання, стратегічного стримування через економічну взаємозалежність і правовий порядок 1945 року [9, с. 260–262]. Дослідження «Full-scale invasion... multi-order world» (2022) доводить, що війна в Україні стала рушієм перехідного процесу до нової багатоплюсності, де Росія намагається утвердити альтернативний євразійський порядок, а Китай нарощує свій вплив [10, с. 466–468].

У контексті інституційної відповіді аналіз указує на значне посилення ролі Заходу: розширення НАТО (включно зі вступом Швеції та Фінляндії), оновлення «Стратегічної концепції» НАТО 2022 року, що орієнтується на відсіч по лінії Східного флангу, а також численні санкційні обмеження проти Росії. Так, війна в Україні стала викликом не лише безпосередньої агресії, а й дієвості постхолодного ліберального устрою, підтверджуючи, що безпекова архітектура Європи потребує фундаментальної перебудови.

У дослідженні European Parliamentary Research Service EPRS застосовано футурологічну методологію, включно з консультаціями з внутрішніми експертами з питань оборони, інтерв'ю з 15 зовнішніми фахівцями у сфері безпеки, а також аналізом політик з 1945 року до 2025 року. Результатом стали п'ять сценаріїв майбутньої архітектури безпеки Європи: *Antagonism*, *European NATO*, *European Defence Union*, *Patchwork* та *Cooperative Co-existence* [1, с. 5–7].

Метою статті є аналіз трансформації безпекової архітектури Європи після 2022 року в контексті повномасштабної війни Росії проти України, з акцентом на зміну стратегічних підходів провідних держав, еволюцію ролі НАТО та ЄС, а також формування нових теоретичних меж безпеки в міжнародних відносинах.

Методологічною основою статті є міждисциплінарний підхід, що поєднує якісний аналіз міжнародних політичних процесів, порівняльну політологію та елементи футурологічного прогнозування. У дослідженні використано метод контент-аналізу аналітичних доповідей, зокрема звіту Європейської парламентської дослідницької служби (EPRS, 2025), урядових стратегій (Німеччини, Франції, Великої Британії), підсумкових документів НАТО, а також позицій впливових міжнародних організацій. Теоретичну рамку становить поєднання неореалізму, конструктивізму, теорії складної взаємозалежності та постструктуралізму, що дає змогу інтерпретувати трансформацію безпекової архітектури як у термінах матеріальної сили, так і в категоріях політичного дискурсу та ідентичності. Також залучено елементи сценарного аналізу, запропонованого EPRS, що дає змогу моделювати можливі вектори розвитку європейської безпеки до 2035–2050 років. У межах дослідження важливою аналітичною межею є застосування класичних та посткласичних теорій міжнародних відносин (табл. 1).

Неореалістична перспектива (Waltz, Mearsheimer) дає підстави розглядати дії європейських держав після 2022 року як реакцію на розрив рівноваги сил. У центрі аналізу варто розглянути принцип самопомогі (self-help): держави, не довіряючи міжнародним інститутам, прагнуть самостійно гарантувати свою безпеку. Зростання оборонних бюджетів, реанімація військово-промислових програм, політика стримування

Таблиця 1

Теорія	Застосування у випадку Європи
Неореалізм	Дії держав після 2022 року демонструють логіку самопомогі та нарощування потужності.
Конструктивізм	Зміна наративів (Zeitenwende, стратегічна автономія) демонструє переосмислення норм та ідентичностей.
Складна взаємозалежність	Взаємодія між НАТО та національними ініціативами демонструє багатоплановість архітектури.
Постструктуралізм	Безпека розуміється через дискурсивні практики та формування «загроз» (наприклад, Китай, Росія).

через ядерний фактор – усе це є підтвердженням неореалістичного бачення: у хаотичній міжнародній системі виживає той, хто накопичує силу. Цей підхід особливо релевантний у контексті зниження довіри до США як стабільного союзника та зростання впливу ревізіоністських держав [2].

Конструктивістський підхід (Wendt, Checkel) пояснює трансформацію безпекової архітектури через зміну норм, ідентичностей та політичних наративів. У випадку Німеччини концепт *Zeitenwende* (зміна епохи) стає не просто політичним гаслом, а ключовою категорією національного переосмислення. ЄС у ширшому сенсі формує нову ідентичність як нормативна сила зі зброєю, що відображається в зростанні оборонної суб'єктності, активізації PESCO та амбітній меті стратегічної автономії. Так, конструктивізм дає змогу бачити не лише дії, а й те, як держави переосмислюють себе в новому міжнародному середовищі [9].

Теорія комплексної взаємозалежності (Keohane & Nye) акцентує на тому, що безпека вибудовується не виключно через суверенні дії окремих держав, а через мережу інституційних, економічних, технологічних і політичних зв'язків. Сьогодні європейська архітектура безпеки формується в межах складного симбіозу НАТО, ЄС (через інструменти PESCO, EDF), а також національних ініціатив. Це створює багатопланову систему, де взаємодія не завжди ієрархічна, а й взаємозалежна. Проте ця модель може стати джерелом вразливості – саме тому вона вимагає високої координації та політичної волі [9].

Постструктуралізм (Foucault, Campbell) пропонує аналізувати безпеку не як об'єктивний стан, а як продукт дискурсивного виробництва, тобто як держави говорять про безпеку і кого визначають як «іншого». Після 2022 року Росія остаточно перетворена на головну «загрозу» в наративі Заходу, а Китай – на стратегічного суперника. Паралельно із цим зростає і значення кіберзагроз, дезінформації, міграційної зброї тощо. Постструктуралізм дає змогу аналізувати, як зміни у дискурсах впливають на політичні рішення: наприклад, мобілізація підтримки громадськості на основі страхів, формування нових альянсів, посилення контролю [11].

Усі ці теоретичні межі не виключають одна одну, а навпаки – доповнюють. Неореалізм пояснює причини зміцнення оборонного потенціалу; конструктивізм, чому політична мова й норми змінилися; взаємозалежність, чому реакція не є унітарною, а постструктуралізм; як формується сам образ загрози. Інтегроване застосування цих підходів дає змогу глибше зрозуміти складність процесів трансформації безпекової архітектури сучасної Європи та світу загалом.

Виклад основного матеріалу. Російське вторгнення стало поворотним моментом (*Zeitenwende*), що зруйнувало попередні уявлення про кооперативний міжнародний порядок. Воно ознаменувало перехід до нової парадигми, де на перше місце виходить не інтеграція, а стримування, модернізація оборони та автономія [9].

Країни ЄС, насамперед Німеччина, були змушені переосмислити свою безпекову ідентичність. Виступаючи за розвиток стратегічної автономії, ЄС почав активніше розбудовувати оборонні спроможності та інституційну архітектуру (PESCO), прагнучи водночас зберегти трансатлантичні зв'язки [2].

Німеччина, яка довгий час утримувалася від лідерства у сфері оборони, у відповідь на війну в Україні оголосила про створення спеціального оборонного фонду (€100 млрд) та закупівлю винищувачів F-35 у США. Проте політична риторика про «зміну епох» не підкріплюється достатнім бюджетним забезпеченням чи суспільною підтримкою – особливо в Східній Німеччині [6].

На початку 2023 року президент Франції Емманюель Макрон заявив про нарощення оборонних витрат на понад 35 % у межах нового семирічного бюджетного плану (LPM 2024–2030), що передбачає виділення €413 млрд, зокрема значне збільшення витрат на розвідку (+60 %), кібербезпеку і модернізацію армії. Франція очолила багатонаціональну батальйонну групу НАТО в Румунії («Mission Aigle») з 1 500 військових як складник стратегії стримування агресії і демонстрації оборонної незалежності. Незважаючи на великі обіцянки, у Франції продовжуються дебати про тривалість і вартість реформ, зокрема через дефіцит бюджету. Проте за даними опитувань, близько 68 % громадян підтримують такі кроки [11].

Прем'єр-міністр Великої Британії Кейр Стармер представив Strategic Defence Review, SDR у червні 2025 року: оборонний бюджет підвищується до 2,5 % ВВП до 2027 р. з перспективою 3 % чи вище, також затверджено £15 млрд на стратегію «національних боєприпасів» і £6 млрд на боєприпаси. У 2025 р. аносовано програму AUKUS з будівництва до 12 ядерних субмарин, розгортання Queen Elizabeth-Класу авіаносців із F-35B, а також модернізацію SSN-AUKUS [12].

Попри збереження НАТО як ключової структури безпеки, політична нестабільність у США змусила європейців переосмислити свою залежність. Замість «стратегічної залежності» дедалі частіше йдеться про «стратегічну автономію» – потребу бути готовими діяти без підтримки США [7].

У червні 2025 року в Гаазі відбувся важливий саміт НАТО, який означив стратегічний перелом у підходах до європейської безпеки. Лідери 32 країн-учасників ухвалили безпрецедентне рішення підвищити оборонні витрати до 5 % ВВП до 2035 року, причому 3,5 % із них має бути спрямовано напряму в «core defence», а додаткові 1,5 % – на розбудову кібернетичної, промислової та інфраструктурної стійкості. Це означає зростання вдвічі затвердженого ще у 2014 році 2 % порогу, що підтверджує рішення про готовність союзу перейти до «воєнної ментальності». Програма передбачає розвиток виробничих потужностей (дрони, ракети, засоби кіберзахисту), стимуляцію економіки та створення нових робочих місць за рахунок інвестицій у науково-технічні й промислові проекти «defence-industrial base». Це рішення спрямоване на протидію загрозам із боку Росії та викликам Китаю, а також на зміну потенційної слабкості трансатлантичного союзу через нестабільність політики США [4].

Більшість країн підтримали ініціативу: Польща, країни Балтії та Велика Британія (яка пообіцяла до 2035 року вкластись у рівень 5 % ВВП). Італія підтвердила можливість гнучкості в реалізації «ступеневого» підходу. Іспанія, як і раніше, не готова підвищувати оборонні витрати вище 2 % ВВП, посиляючись на бюджетні обмеження. В аналогічному тоні виступили Бельгія та Словаччина.

Нові цілі вимагають не просто декларацій, а чітких національних планів з дорожніми мапами до 2029 року (огляд прогресу). Це стосується України, збільшена підтримка буде включена до витрат у межах 5 %. Відбувається переосмислення трансатлантичної дина-

міки: якщо США залишаться непередбачуваними (через політичну ротацію), то рішення саміту сигналізує, що Європа готова компенсувати й переходити до системної безпеки, незалежної від зовнішніх факторів.

Повертаючись до дослідження European Parliamentary Research Service, варто детальніше проаналізувати сценарії майбутньої архітектури безпеки Європи, які побудовані на основі системного аналізу історичних тенденцій (з 1945 до 2025 року), експертних консультацій та методів стратегічного прогнозування. Вони окреслюють можливі вектори розвитку європейської системи безпеки в горизонті 2035–2050 років [1].

У сценарії «Антогонізму» зберігається провідна роль НАТО з домінуванням Сполучених Штатів як головного безпекового гаранта в євроатлантичному просторі. Європейські держави продовжують збільшувати оборонні бюджети, однак процес формування стратегічної автономії Європейського Союзу залишається на периферії, зводяться до символічних ініціатив і декларацій. ЄС і далі залежить від Вашингтона в ключових питаннях безпеки й оборони. Війна Росії проти України в цьому сценарії не завершена стабільним миром, вона переходить у затяжну фазу, залишаючись головним джерелом регіональної напруги та каталізатором мілітаризації.

Такий стан речей супроводжується низкою ризиків. По-перше, посилюється вразливість Європи до як внутрішньої фрагментації через розбіжності в політиках держав-членів, так і до зовнішнього тиску, зокрема з боку Росії та Китаю. Це спричинено недостатнім рівнем довіри до ефективності власних оборонних механізмів і до спроможності ЄС діяти самостійно. По-друге, у трансатлантичній системі поглиблюється тенденція до так званого європейського підпорядкування (European subordination), що ставить під сумнів довгострокову суб'єктність ЄС як незалежного геополітичного актора.

У наступному запропонованому сценарії «Зміцнення європейського крила НАТО» передбачається посилення ролі європейських держав у межах Північноатлантичного альянсу на тлі поступового скорочення прямої участі США. При цьому НАТО зберігається як головна інституція колективної безпеки, але європейське крило союзу починає відігравати значно активнішу роль. Країни ЄС беруть на себе більшу відповідальність за оборонну політику, зокрема шляхом координації спільного військового планування, виробництва озброєнь і створення багатонаціональних сил. Водночас Сполучені Штати зберігають функцію ядерного стримування, однак дедалі менше залучаються до щоденного тактичного управління та планування операцій.

Цей сценарій має низку переваг: він сприяє формуванню європейської оборонної ідентичності без потреби розриву з трансатлантичними союзницькими зобов'язаннями. Європейська оборонна промисловість отримує поштовх до розвитку в межах узгоджених стандартів НАТО, що підвищує автономність у практичній площині. Однак реалізація такого сценарію супроводжується певними викликами. Насамперед, є ризик нерівномірного розподілу відповідальності та ресурсів між державами-членами НАТО, що може призвести до внутрішніх напружень. Крім того, стабільність цього підходу значною мірою залежить від політичної стійкості провідних гравців, зокрема Франції, Німеччини та Польщі, які є основними рушіями оборонного реформатування Європи [1].

«Створення Європейського оборонного союзу» є найамбітнішим сценарієм з погляду досягнення стратегічної автономії ЄС. Він передбачає поступовий перехід від залежності від НАТО до формування незалежної європейської архітектури безпеки в межах самого союзу. У межах цього сценарію створюється повноцінна оборонна структура, яка містить сили швидкого реагування, єдину командну вертикаль, розвинену оборонну промислову базу та спеціалізоване кіберкомандування.

Одним із наріжних каменів цього підходу є запровадження спільного оборонного бюджету ЄС у межах 2–3 % ВВП, що забезпечує фінансову сталість і зменшує залежність від зовнішніх постачальників. Значне розширення таких ініціатив, як PESCO (постійне структуроване співробітництво), EDF (Європейський оборонний фонд), CARD (щорічний огляд у сфері оборони), а також координація спільних закупівель озброєння закладають фундамент для високого рівня інтеграції між державами-членами.

Цей сценарій передбачає, що ЄС є самостійним геополітичним актором, спроможним не лише реагувати на традиційні військові загрози, а й ефективно протидіяти гібридним викликам, зокрема у сфері кібербезпеки, дезінформації та стратегічних технологій. Важливою перевагою є також посилення технологічного суверенітету, зокрема у сфері штучного інтелекту, автономних систем та інфраструктури зв'язку.

Проте реалізація такого сценарію стикається з низкою серйозних ризиків. Найбільш очевидним є потенційний паралелізм із НАТО, що може призвести до дублювання функцій, неузгодженості рішень і розпорошення ресурсів. Крім того, не всі держави-члени ЄС підтримують ідею оборонного союзу як альтернативи НАТО, зокрема, спротив можуть чинити країни з проросійськими позиціями (наприклад, Угорщина), а також позаєвропейські союзники, як-от Велика Британія або Сполучені Штати, які побоюються послаблення трансатлантичного зв'язку.

Сценарій «Patchwork» описує ситуацію глибокої дезінтеграції європейської архітектури безпеки, у якій втрачається спільне бачення, координація та інституційна єдність. У цьому варіанті розвитку подій Європейський Союз і НАТО поступово втрачають цілісність: окремі держави-члени відходять від загальноєвропейського курсу та реалізують власні безпекові стратегії, які ґрунтуються на тимчасових або ситуативних коаліціях. Водночас з'являється тенденція до ізоляціонізму, з одного боку, та до формування субрегіональних оборонних блоків – з іншого.

У такій конфігурації замість єдиної системи колективної оборони домінують фрагментовані й гнучкі оборонні альянси, наприклад, Східноєвропейська коаліція країн Балтії та Польщі, Скандинавський оборонний пакт або франко-італійська ініціатива з безпеки в Середземноморському регіоні. Унаслідок цього Європа перетворюється на політичну «мозаїку», де оборонні рішення ухвалюють залежно від національних інтересів, ситуативної політичної волі урядів та географічної доцільності.

Такий сценарій несе серйозні стратегічні ризики. Насамперед ідеться про втрату довгострокової стратегічної єдності: за відсутності спільної структури командування та єдиної доктрини союзницька реакція на загрози стає непередбачуваною та неефективною. Це, своєю чергою, призводить до послаблення всієї системи колективної оборони та ускладнює реагування на кризи. Умови «мозаїчної безпеки» також підвищують вразливість Європи до впливу зовнішніх гравців, як-от Китай, Росія чи держави Близького Сходу, що перебувають у стані нестабільності. Така фрагментація відкриває шлях до «вакууму сили», у якому правила встановлюють не інституції, а найсильніші.

«Сценарій кооперативного співіснування» відображає оптимістичну довгострокову візію трансформації міжнародної системи в напрямі багатополлярної співпраці, зменшення напруженості та відновлення глобальної довіри. Він передбачає поступове зниження рівня геополітичної конфронтації та повернення до логіки взаємного узгодження інтересів між основними гравцями світової політики, насамперед Заходом, Китаєм і частково Росією. Його реалізація можлива не раніше 2045 року, оскільки вимагає не лише геостратегічних зрушень, а й глибокої зміни парадигм у мисленні політичних еліт [1].

У межах цього сценарію відновлюють багатосторонні канали дипломатичного діалогу, з'являються нові формати глобального управління, наприклад, оновлений Глобальний форум безпеки, здатний забезпечити платформу для колективних рішень у сфері миру, стабільності та розвитку. Окрему роль відіграє зменшення мілітаризації міжнародних відносин: укладаються нові угоди про контроль над озброєннями, включно з кіберзброєю, штучним інтелектом і космічними технологіями.

Потенційні переваги цього сценарію: істотне зменшення ризику масштабного військового конфлікту, посилення ефективності глобального управління, а також більш злагоджена відповідь на транснаціональні виклики, зміни клімату, масову міграцію, кібербезпеку, продовольчу кризу. Такий світопорядок ґрунтується на принципах співіснування, а не домінування, взаємної поваги, а не стримування.

Водночас реалізація цієї моделі наразі є малоімовірною через наявні геополітичні реалії. Агресивні амбіції Росії, що зневажає принципи міжнародного права, а також дедалі гостріша стратегічна конкуренція між США та Китаєм унеможливають у найближчій перспективі утвердження довіри як базової категорії у взаємодії між ключовими гравцями. Так, кооперативне співіснування наразі радше ідеал-ціль, ніж сценарій, готовий до реалізації.

Висновки. Якщо США справді зменшать свою присутність у Європі, то єдиним шансом для Європейського Союзу залишитися геополітично значущим актором є створення власної оборонної спроможності або у форматі European Defence Union, що передбачає повну стратегічну автономію, або через посилення європейського крила НАТО, здатного діяти незалежно від американського керівництва. В іншому разі Європа ризикує стати «пусткою» між трьома потугами: США, Китаєм та Росією, втрачаючи суб'єктність і перетворюючись на арену для конкуренції чужих інтересів.

Рекомендації, сформульовані у звіті EPRS, передбачають підвищення сукупного оборонного бюджету держав-членів ЄС до понад 5 % ВВП в разі подальшої американської дислокації. Окрім фінансового складника, ключовими пріоритетами мають стати розвиток високотехнологічних галузей оборони, зокрема ядерних, космічних і кібертехнологій, а також реструктуризація оборонної промисловості на основі загальноєвропейських стандартів. Інвестиції у спільні проєкти (PESCO, EDF), модернізацію командних структур, а також підготовку багатонаціональних сил є передумовами для забезпечення спроможності ЄС самостійно гарантувати свою безпеку.

Без стратегічної волі, довгострокового бачення і політичного консенсусу будь-які оборонні ініціативи залишатимуться фрагментарними, неефективними і вразливими до зовнішнього тиску. Тому головний висновок полягає в тому, що трансформація безпекової архітектури Європи не є технічним завданням – це екзистенційне питання майбутнього європейської ідентичності, її спроможності діяти, захищати, стримувати та пропонувати світові власний порядок денний.

Список використаної літератури

1. European Parliamentary Research Service. The Future European Security Architecture: Dilemmas for EU Strategic Autonomy [EPRS_STU(2025)765785_EN]. 2025. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2025/765785/EPRS_STU\(2025\)765785_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2025/765785/EPRS_STU(2025)765785_EN.pdf)
2. Helmonds S., et al. European Defense in A New Age. Berlin : DGAP, 2023.
3. German Federal Government. Policy Statement by Chancellor Olaf Scholz. 2022. URL: <https://www.bundesregierung.de>

4. German Federal Government. Military Support for Ukraine. 2024. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/service/archiv-bundesregierung/military-support-ukraine-2054992>
5. Kiel Institute for the World Economy. A Database of Military, Financial and Humanitarian Aid to Ukraine. 2023.
6. Bartz J., Belousova K., Kruger G. Ukraine: Deutsche stehen hinter Militärhilfen // ZDF Heute. 2025.
7. Körber-Stiftung. The Berlin Pulse. Of Paradigms and Power Shifts. Berlin : Körber-Stiftung, 2023.
8. Sydoruk T., et al. Russia's war against Ukraine and the transformation of the Euro-Atlantic Security Architecture // Politics in Central Europe. 2023. Vol. 19, No. 1. URL: <https://sciendo.com/article/10.2478/pce-2023-0014>
9. Scheuermann A. Erosions, Ruptures, and the Ending of International Orders: Putin's Invasion of Ukraine in Historical Perspective // Society. 2022. Vol. 59. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s12115-022-00715-x>
10. Flockhart M. War in Ukraine and the Emergence of a Multi-order World // International Affairs. 2022. Vol. 98, No. 5. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13523260.2022.2091591>
11. IWM Institute for Human Sciences. How Russia's Full-Scale Invasion of Ukraine Transformed Europe. 2023. URL: <https://www.iwm.at/europes-futures/publication/how-russias-full-scale-invasion-of-ukraine-transformed-europe>
12. UK Government. The Strategic Defence Review 2025 – Making Britain Safer: Secure at Home, Strong Abroad. 2025. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/the-strategic-defence-review-2025-making-britain-safer-secure-at-home-strong-abroad>

THE SECURITY ARCHITECTURE OF EUROPE IN THE SYSTEM OF INTERNATIONAL RELATIONS IN THE XXI CENTURY

Olha Vyhovska

ERI "Teachers' Academy",

V. N. Karazin Kharkiv National University,

Department of International Relations

Kostiolna St., 4, 01001, Kyiv, Ukraine

This article analyses the transformation of the security architecture in the system of international relations in the light of Russia's full-scale aggression against Ukraine in 2022, which became not only an armed challenge but also a catalyst for fundamental changes in the strategic thinking of states, regional alliances, and international organisations. Based on an analytical study by the European Parliamentary Research Service (EPRS), the article examines the evolution of key European security institutions: NATO, the OSCE and the European Union, as well as national policies of individual countries, in particular Germany, France, and the United Kingdom, in the context of the formation of a new security configuration in Europe. Particular attention is paid to five scenarios of possible development of the European security architecture by 2035-2050: from the antagonistic model of constant confrontation to the option of strategic autonomy (European Defence Union), fragmented security (Patchwork) and a long-term model of cooperative coexistence.

The article provides a conceptual analysis of the role of the European Union, Germany, and the United States in the transformation of the transatlantic security model, with a focus on the issues of strategic autonomy and EU responsibility for its own defence capabilities. Several theoretical approaches are used:

neorealism, constructivism, complex interdependence theory and poststructuralism to comprehensively explain new trends in the security sphere. As a result, it is concluded that the collapse of the post-bipolar liberal order has led to a shift from integrative security models to paradigms of deterrence, adaptation, and autonomy. In this context, Europe is facing a civilisational challenge: either it will acquire geostrategic subjectivity or risk being on the periphery of the new global order of forces.

Key words: security architecture, system of international relations, full-scale invasion, strategic autonomy, NATO, EU, transformation, scenario analysis.